

ERKKI AHO

AINEKSIA AIKUISKOULUTUKSEN ARVOKESKUSTELULLE

Matti Parjanen (ed.) 1993. *Values and Policies in Adult Higher Education*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

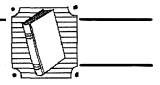
Tampereen Yliopiston Täydennyskoulutuskeskus on kiitettävällä tavalla aktivoitunut aikuiskoulutusta koskevaa keskustelua ja rikastuttanut sitä tutkijoiden puheenvuoroilla. Nyt vuorossa on Matti Parjasen toimittama kirja *Values and Policies in Adult Higher Education*. Kirjoittajina tässä artikkelikokoelmassa ovat Parjasen lisäksi *Reijo Raivola*, *Matti Vesa Volanen* ja englantilainen *Geoffrey Squires*.

Virikkeen teoksen kirjoittamiseen on Parjasen mukaan antanut pari ajankohtaista ilmiötä Suomessa. Yhtäältä taloudellisesta taantumasta aiheutuva tarve tarkistaa aikuiskoulutuksen arvoja, toisaalta suomalaisen koulutuspolitiikan vaurautuminen mahdolliseen EY-jäsenyyteemme. Parjanen arvelee, mielestäni aivan oikein, että ilmiöillä saattaa olla syvempääkin keskinäistä riippuvuutta kuin vain ajoittuminen 90-luvun alkuun.

Mikä on tämän teoksen tuottama lisäarvo arvokeskusteluun, jota niin vahvasti peräänkuulutetaan hallituksen säästöohjelmien kurimuksessa? Yksi keskeinen anti on Euroopan Yhteisöjen komission vuonna 1991 julkaisemien koulutuspoliittisten muistiodien analysointi, jota korkea-asteen osalta suorittavat Parjanen ja Raivola artikkelissaan *Towards a single European education policy?* ja Volanen kirjoituksessaan *Unity and diversity in European secondary education*. Raivola kirjoittaa samasta teemasta myös Aikuiskasvatuksen tämän vuoden ensimmäisessä numerossa otsikolla Eurooppa-ulottuvuus koulutuksessa.

Virallisestihan EY:n lähtökohtana on ottaa huomioon ne erot, joita jäsenmaiden välillä on koulutuspolitiikan lähtökohdissa ja tavoitteissa. Tämä periaate on niin ehdoton, että Maastrichtin sopimuksen mukaan lainsäädännön yhdenmukaistaminen EY:n toimesta on koulutussektorilla nimenomaisesti kielletty. Lähinnä ammatillista koulutusta koskeva ohjaus tapahtuukin suosituksin, raportein ja yhteisin koulutusohjelmin. Näiden EY:n koulutuspoliittisten muistiodien olennaisin viesti suomalaisen arvokeskusteluun onkin mielestäni se, että ne rakentuvat selvästi ja peittelemättä jatkuvan taloudelliseen kasvuun perustuvalla ajattelulla, kuten Parjanen ja Raivola artikkelinsa alussa toteavat. Koulutus on tutkimuksen ohella keskeinen strateginen kehitystekijä ja inhimillinen voimavara yhä tärkeämpi tuotannontekijä.

Vertikaalista ulottuvuutta tarkasteluun antaa Squires antoisassa artikkelissaan *Values in Adult education: Unity and Plurality*. Hän toteaa, että koulutuksen muotoutumiseen ovat aina vaikuttaneet ja tulevat aina vaikuttamaan kulttuuriset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät. Kun Euroopan maat toisen maailmansodan jälkeen aloittivat koulutuksen kehittämisen, siinä korostui ensisijaisesti kasvatuksen kulttuurilottuvuus; vahva eurooppalainen humanistinen kulttuuriperinne sekä erityisesti kansalliset kulttuurit, joiden tuli tukea sekä kansallisen identiteetin säilymistä ja vahvistumista että ihmisen kasvua kulttuuripersoonaksi. Hakematta tässä nousevat mieleen tuolta ajalta peräisin olevat YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus ja Unescon perussääntö, joka alkaa kaikkien tuntemalla upealla lauseella: Koska sodat ovat syntyneet ihmisten mielisä, on myös rauhan puolustamisen varustus rakennettava ihmismieliin.

1960-luvun puolivälissä alkoi sosiaalisen ulottuvuuden esiinmurtautuminen. Keskeisiä arvoja olivat tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, kansainvälinen solidaarisuus ja sorrettujen vapauttaminen. Tähän ajanjaksoon sijoittuu myös pohjoismaisen hyvinvointivaltion rakennustyön käynnistyminen Suomessa, ja tutuiltahan nuo arvot tuntuvat.

1970-luvun puolivälissä, ensimmäisen öljykriisin saattelemana, nousivat sitten esiin taloudelliset realiteetit ja koulutuksen tarkastelu nimenomaan talouden viitekehityksessä. Osin kyse oli kansallisten ongelmien ratkaisusta, mutta yhä selvemmin alettiin tiedostaa se, että Eurooppa joutuu seuraavalla vuosikymmenellä yhä kovempaan taloudelliseen kilpailuun ei vain Amerikan mantereeseen, vaan myös Aasian valtioiden kanssa. Näinhän on todella käynyt ja Euroopan vastauskin on nyt selkeästi nähtävissä; tehokkaat sisämarkkinat ja niin yhtenäiset suunnittelu- ja päätöksentekomekanismit kuin mahdollista. Näin pyritään siihen, että maapallon taloudellisesta kasvusta voidaan saada Euroopalle mahdollisimman suuri osa.

Kun meillä nyt aikuiskoulutuksessa on sitouduttu ns. kysyntämallin mukaiseen kehittämisstrategiaan, on sen taustalla pyrkimys koulutuksen ja työelämän parempaan vuorovaikutukseen, koulutuksen parempaan responsiivisuuteen. Näin se on täysin sopusoinnussa niiden tavoitteiden kanssa, jotka ohjaavat EY:n koulutuspolitiikasta vastaavien tahojen ajattelua. Kysyntämalli pyrkii myös parempaan tuottavuuteen ja näin se tukee osaltaan kansallista pyrkimystä saada entistä pienemmällä resursseilla entistä parempia tuloksia. Teoreettista taustaa tämän kysymyksen pohdiskelulle tarjoaa Matti Parjaisen artikkeli *Values and responsiveness in adult higher education*. Oman mielenkiintoisen jännitteensä aikuiskoulutuksen tulevaan kehitykseen tuo se, että koulutuksen ja työelämän kiinteytyvä vuorovaikutus lisää ns. sosiaalisen legitimaation merkitystä ja korostaa koulutuksen käyttöarvoa (use value of education), kun taas EY:n ajama pyrkimys tutkintojen vastaavuuteen johtaa muodollisen legitimaation ja koulutuksen vaihtoarvon (exchange value of education) korostumiseen.

Teoksen artikkeleissa paneudutaan luonnolli-

sesti myös siihen, miten kehityksen pohjalla olevissa filosofioissa ja arvoissa tapahtuvat muutokset heijastuvat koulutuksen rakenteiden, sisältöjen ja ohjausjärjestelmien kehitykseen. Suunta on selvä. Rakenteet muuttuvat joustavammiksi, sisällöt enemmän valintoja tarjoaviksi ja ohjausjärjestelmät normeja hylkiviksi.

Aikuiskouluttajan kannalta ehkä mielenkiintoisinta luettavaa on Geoffrey Squires'in teksti. Yhtäältä hän kyseenalaistaa andragogiikan teenealana, toisaalta kuvaa upealla ja mielenkiintoisella tavalla aikuiskoulutuksen vahvuudet. Aikuiskoulutuksen voima on siinä, että se on kiinteässä yhteydessä siihen elämään, jota aikuinen elää. Keskeistä ovat hänen käsityksensä itseltään ja roolistaan, hänen elämänkokemuksensa ja tulevaisuuden odotuksensa. Toinen aikuiskoulutuksen vahvuus liittyy sen sijoittumiseen laitosmaista koulutusta antavien yksiköiden marginaaliin; se on riittävän lähellä niitä voidakseen hyödyntää niiden kokemukset, mutta kuitenkin riittävän etäällä niiden luutuneista rakenteista voidakseen kehittää työmuotojaan aikuisten ehdoilla.

Keskustelu aikuiskoulutuksen arvoista on voimistumassa. Pitkittyvä lama ja meneillään olevat EY-neuvottelut vahvistavat taloudellisten arvojen asemaa erityisesti ehkä juuri aikuiskoulutusta koskevassa valtakunnallisessa päätöksenteossa. Se näkyy ammatillisen aikuiskoulutuksen priorisointina sekä koulutus- ja työmarkkinoiden harmonisointipyrkimyksinä. Samalla kuitenkin kansalaisyhteiskunnan rakentaminen ja suoran kansanvallan piirteiden vahvistuminen suomalaisessa demokratiassa lisäävät vapaan sivistystyön kysyntää kansalaisten keskuudessa. Syntyy mielenkiintoinen ja hedelmällinen jännite. Ja nyt astuvat kuvaan ne Squires'in mainitsema aikuiskoulutuksen vahvuudet, joihin yllä viittasin. Nehän ovat juuri niitä vapaan sivistystyön vahvuuksia. Niiden varassa voi ja tulee syntyä myös riittävän laaja moniarvoinen keskustelu aikuiskoulutuksen tehtävistä suomalaisessa yhteiskunnassa ja integroituvassa Euroopassa. Aikuiskouluttajista osaltaan riippuu se, millä vahvuudella koulutuksen kulttuurinen ja sosiaalinen ulottuvuus vaikuttavat koulutuksen tulevaan suuntaan. Niin Euroopan kuin koko ihmiskunnan tulevaisuus on kuitenkin viime kädessä näiden arvojen varassa.